

Gábor Jenő: Az egyetlen szociálpolitika.

Nagyon fontos kérdés az adó kérdése, vagyis az a kérdés, hogy honnan fedezze a köz szükségleteit. Az adórendszer általában emberi alkotás és a hatalmon lévők érdekeit szolgálja, tehát aszerint változik, hogy kik vannak a hatalom birtokában.¹⁾ Ez nyilvánvalóan nem helyes, mert állandóan belső súrlódásokra vezet. A helyes adó az, amely a nép egyetemének érdekét szolgálja. Henry George ezt az adót az „egyetlen földjáraadó”-ban találta meg. Ma nálunk és majdnem az egész művelt világon a keresetet és a tőkét adóztatják meg, részben közvetlenül, túlnyomólag azonban közvetve, fogyasztási adók, állami monopóliumok és vámok útján. Végeredményben ezt az adót a munkabér és a tőke szolgáltatja, a földjáraadó csak nagyon csekély adót visel. Ha azt vizsgáljuk, hogy milyen közgazdasági és erkölcsi következményei volnának annak, ha csak a földjáraadó volna megadóztatva, illetőleg felismerve azt, hogy a földjáraadó nem illeti meg jogosan a föld tulajdonosát és adóképen az állam a teljes földjáraadót venné el, akkor rá kell jönnünk arra, hogy ez az egyetlen helyes és igazságos adó.²⁾ Ez az egyetlen, mely a nép egyetemének érdekeit szolgálja. Ehhez a vizsgálathoz alapján véve nem szükséges Henry George könyveit tanulmányozni, mert az előítéletől és elfogultságtól mentes józan ész minden támasz nélkül megejtheti ezt a vizsgálatot. Henry George nagy érdeme csak abban van, hogy a vizsgálódást megkönnyíti, őszintén, bátran és világosan rámutatva a lényeges pontokra.

A földjáraadót első indítványozója: Du Quesnay, XV. Lajos francia király udvari orvosa „impôt unique” „az egyetlen adó”-nak nevezte el; ennek angol neve „single tax,” ami ugyanazt jelenti és fejezi ki, hogy maga a földjáraadó egyedül, a kere-

¹⁾ Rendkívül tanulságos e tekintetben Myers munkája: „Die Gesichte der amerikanischen Vermögen.”

²⁾ Nálunk ennek az útja az volna, hogy a kataszteri földadót egy piaci földértékadó irányában alakítanák át.

setnek megadóztatása nélkül elegendő a közszükségletek fedezésére. Ez a lényeges és éppen ezért helytelen az „egyetlen adót” „Georgeismus”-nak nevezni el, mert ez elnevezéssel a dolog lényege csak elhomályosul. Georgenak bár nagy érdeme van abban, hogy a „single tax” kérdést minden oldalról megvilágította és nagy érdeme, hogy rámutatva minden más adó káros hatására, páratlan agitációs eréllyel és erővel hirdette azt, de azért nem szabad komplikált rendszernek gondolni ezt az elvet, hanem jobb mindig csak földjáraadékadónak nevezni.

Sokan azt az ellenvetést teszik, hogy George könyvei nem tudományosak, hanem inkább agitációs tendenciákat követnek, nem bizonyítani, hanem rábeszélni akarnak. Hogy ki mit akart tudományosnak és bizonyítottnak elfogadni, arra nézve ilyen kérdésben eltérőek lehetnek a nézetek, de itt nem az a fontos, hogy Henry George bizonyított-e, vagy nem, mert mindenki, aki az önmagukban véve egyszerű közgazdasági alapfogalmakkal tisztában van, kiindulva az „egyetlen földjáraadéadó”-ból felépítheti magának az ez alapon nyugvó társadalmi képet, anélkül, hogy George-ról valaha is hallott volna. Sőt ha a társadalmi kérdéseket oly exakt módon akarja vizsgálni, mint a matematika, vagy a geometria kérdéseit, a George által mutatott ut erre sokkal jobb módot ad, mint a ma szokásos összehasonlító, vagy a statisztikára támaszkodó eljárás. Amint a geometriában egy pár axióma és tétel segítségével épül fel e tudomány gyönyörű épülete, ép úgy lehet a társadalmi képet egy kisszámú sarkigazságból és az azokból folyó pár tételből felépíteni.

E sarkigazságok a következők:

1. Minden ember egyenlő jogú, de különböző képességű.
2. Az ember a legkisebb fáradsággal a legnagyobb jólétet igyekszik elérni.
3. Az ember a földön és a földből él.
4. A föld felszíne különböző termékenységű kincsei nincsenek egyenletesen elosztva.

A tételek a következők:

1. A legnagyobb jólét az ember azon függetlensége útján érhető el, melyet csupán a természeti lehetőségek korlátoznák, e tétel az első és második sarkigazságból vonható le.
2. A legnagyobb jólét munkamegosztással érhető el, ami az államalakulás oka. Ez az első és második sarkigazságból folyik.

3. A legnagyobb jólét a termékek kicserélése útján érhető el. Ez az első és negyedik sarkigazságból következik.

Kereseti és fogyasztási adók. Különböző feltevésekből kiindulva, más és más társadalmi képet nyerünk és a társadalmi rend annál egészségesebb, minél jobban elégíti ki a fenti követelményeket. Ha a munkabér és tőke megadóztatását tételezzük fel, vagyis amikor a földnagybirtokosság az uralkodó, nyerjük a mai társadalmi képet. A pénz és korrupció uralmát ismert nyomorúságával és igazságtalanságával.

Az okok a következők: A munkabér és a tőke megadóztatásának gyakorlati formája a kereseti és fogyasztási adó. Hatása az, hogy az ország lakosságának minden szorgalma és igyekezete a földbirtokos osztályt gazdagítja. Az ország lakosságának túlnyomó része a földbirtokos osztály közvetlen rabszolgája, ellátását túlnyomólag természetben kapja, ipari termékeket fogyasztani nem tud, míg a pusztai földtulajdon része a közterhek viselésében jelentéktelen. A lakosság szorgalmának és munkájának minden eredménye a földbirtokos osztályé. A lakosság másik nagy része állami vagy városi alkalmazott, kik a közterhek alanyai és tárgyai egy személyben. A rájuk kirótt kereseti és fogyasztási adók teszik ki állami bevételek nagy részét, de egyben ők is emésztik azt fel. A kereseti és fogyasztási adók felemelésével ez osztály szükségletei is emelkednek, mert jövedelmükből félre nem tehetnek, az csak annyi lévén, amennyiből szerényen megélhetnek. A megélhetés súlyosbodásával fizetésrendezésre szorulnak és így az adót az államra hárítják vissza. A vállalkozók, kisbirtokosok, kereskedők, kisiparosok és ipari munkásság fizeti a kereseti és fogyasztási adók másik nagy részét, de szintén áthárítják azt az állami és városi alkalmazottakból álló fogyasztó közönség révén az államra. A két utóbbi csoport jövedelmének nagy része élelmi cikkekre megy el, ami a földbirtokosoknak jut. Az állam az egyensúlyt csak folyamatos adóemeléssel tarthatja fenn, míg végül, ha nem változtat az adórendszerén, menthetetlenül összeroskad. Siettetni a végzetet, hogy az állam a berendezéseket, vasutakat, csatornákat stb. kölcsönökből létesíti, e létesítmények, mint láttuk, egyrészt emelik a földjáradékot, másrészt az *államterheket* a köz rovására gazdagítva a földbirtokos osztályt. E kölcsönök ugyanis túlnyomó részükben, úgyszólván közvetlenül a földbirtokos osztály kezébe jut, mert a létesítményért kifizetett összeg túlnyomó része a munkásoknak ki-

fizetett munkabér és élelmiszerekre megy el. De mert egyben a földjáraadékat is emeli, a közre állandó teher, a földbirtokosokra állandó haszon kútforrásává válik. A földjáraadék emelkedése ugyanis címet ad arra, hogy a földbirtokosok mindig magasabb és magasabb vámvédelmet igényeljenek.

A földbirtokosok a föld százalékos haszonhajtását egész különleges módon számítják és a földjáraadék emelkedésével igen mulatságos, bár eredményében a lakosságra nézve nagyon szomorú játékot űznek. Ha valaki vett ezelőtt 10-15 évvel egy 1000 holdas birtokot 500 000 K.-ért, amelyek ma i 000,000 K-át ér és amelyek 10-15 év múlva 2,000.000 K-t fog érni, akkor jövedelmét a mai érték után számítja és ha ez 4°/o, ezzel nincs megelégedve, panaszkodik és vámemelést sürget, mert, mint mondja, ha ipari papírba fektette volna pénzét, az 6%-ot jövedelmezne. Tehát a kamatot nem a befektetett tőkéje után számítja és nem veszi számításba a földjáraadék emelkedésének megfelelő kamatot. De csak akkor számít így, ha vámemelésről van szó, mert ha a földet tőle megvenni akarják, jól tudja, hogy a földje tényleg 10%-ot hoz, az ipari papírral járó kockázat nélkül és csak azt ennek megfelelő áron adja ezt el.

Akkor, amikor az állam a földbirtokos osztály követelésének helyt ad és a vámokat emeli, tulajdonképpen e vámok viselését vállalja el, sőt még ennél is többet, az ezzel járó ipari vámok terhének viselését is. A mezőgazdasági vámok emelésével ugyanis az élelem drágul meg és ennek arányában úgy az állami alkalmazottak fizetése, mint az állami szükségletek ára emelkedik és hogy az ipar a szükségszerűen magasabb bért fizetni tudja, az iparcikkek vámjának felemelése is elkerülhetetlen. A közkölségen létesített, az egész ország lakosságának szorgalmából előálló minden javítás tehát csakis a földbirtokos osztály vagyonát és jövedelmét szaporítja és ezúton az ország egész lakosságának munkeredményét teljesen elnyeli, a fogyasztóképességet és az általános jólétet pedig a minimumra csökkenti.

A lakosság munkájának a kizsákmányolása egy további bajnak a kútforrásává válik. Azok, akik látják vagy érzik, hogy ez az út könyörtelenül katasztrófához vezet és van okuk attól tartani, hogy a katasztrófa rájuk veszélyes lehet, pénzüket bármilyen alacsony kamatozás mellett külföldön helyezik el, hogy a katasztrófa esetén elmenekülhessenek. Nem szemrehányás ez, mert a fenforgó

rendszer mellett ellenállhatatlanul kényszerítve vannak rá, de ezzel az országot a külföld adófizetőjévé süllyesztik, mert a hazájukban keletkezett és a külföldön olcsón elhelyezett tőkét kell az államnak drágábban felvenni kölcsönül, miáltal a katasztrófa időpontja még közelebbre helyeződik.

Hogy a lakosság túlnyomó részének milyen életet juttat ez a rendszer, azt mindenki láthatja, aki látni akar és Henry George emiitett és magyarrá fordított könyvein kívül Damaschke „Die Bodenreform” című könyvében olvashat is részleteket és adatokat, de már talán ennyiből is nyilvánvaló, hogy e rendszer a felsorolt és próbaköül szolgáló sarkigazságokkal és tételekkel nincs összhangban, az ember nem független a szó igazi értelmében, a jólétet a legnagyobb fáradsággal sem érheti el, a föld legkülönfélebb termékeinek csereforgalmát a vámok akadályozzák. Uralkodóvá teszik a nyomort, a szűkölködést, és az államot katasztrófa felé viszik.

A tőke állami kisajátítása. Ha a tőke kisajátításának feltételezéséből indulunk ki, megszerkeszthetjük azt a társadalmi képet, melyre a szociáldemokraták törekszenek. Ezt a képet kicsinyben a katonai és az államvasuti szervezetben láthatjuk enyhébb formában, enyhébb formában azért, mert aki nem tudja az ez állapottal járó nehézségeket elviselni, a mai viszonyok között elmenekülhet onnan. Fejlett formáját Madách „Ember tragédiá”-jának falanster jelenete mutatja. E társadalmi formánál az emberek nem a természet bár rideg, de következetes nehézségeivel kell küzdeni» hanem a följé helyezett ember korlátolt és szeszélyes akaratával, és függetlenségét nem a természeti lehetőségek határolják, hanem a vele rendelkező tökéletlen ember tökéletlen belátása. Az ilyen társadalom még kevésbé elégíti ki a sarkigazságokat és tételeket, mert a legfontosabb első sarkigazság és az első tétel még kevésbé nyer kielégülést, mint a mai társadalomban.

A földjádék állami kisajátítása. Csak a földnek a köz javára való kisajátítása ós annak megvalósítása, hogy a földhöz minden embernek egyenlő joga legyen, csak ez van összhangban a sarkigazságokkal és a feltételekkel. Ennek a megvalósítása civilizációnk magas fokán az „egyetlen földjádékadó” bevezetése útján érhető érhető el.

Ennek az adónak gyakorlati megvalósítása a következő:

A földjáraadék a javítási értékemelkedésen kívül nem a földbirtokos munkájának eredménye és a járadék emelkedése *nem örökség*, hanem szemünk előtt keletkező, a népösszesség munkájából eredő vagyon, mely csak *egy hibás*, de megcáfolható rendszabály révén jut igazságtalan módon a földbirtokos tulajdonába. *A földjáraadék számszerűleg pontosan megállapítható*, az ország fővárosa, valamint a városok körül az értéke övezetenként egyenletes és meghatározott fokozat szerint csökken. Ezek alapján *nyilvánvaló*, hogy *a földjáraadék teljes értékének adóban való elvétele igazságos és a földjáraadék nagysága meghatározott, el nem rejthető és le nem tagadható*, kivétele minden korrupciót kizár. *Bevezetése, ha fokozatosan történik, minden megrázkódtatást kizár és semmi komoly áldozatot nem követel.* A népösszesség és az állam nyeresége kimondhatatlanul nagy és azoknak száma, akik (az illetéktelen gazdagodásban) rövidséget szenvednek, teljesen elenyésző és ha a haza érdekében ma millióknak életüket kellett feláldozniuk, akkor a haza jóléte és virágzása érdekében ez az áldozat jelentéktelen, annál is inkább, mert nem a legnagyobb értékről, az életről van szó. A mai állapotokon és berendezéseken semmi erőszakos változás nem szükséges, csupán a kereseti és fogyasztási adók helyett, magát a pusztá földet kell a földjáraadék értékével megadóztatni. Ez a földjáraadék fedezni fogja úgy a városok, mint az állam közszükségleteit. Hogy mily kevés áldozatot kivan, azt az alábbi pár példa bizonyítja. A háztulajdonos a házbéradó helyett telekértékadó fog fizetni, ami teljesen független attól, hogy egyemeletes ház van-e a kérdéses telken vagy hatemeletes. Akinek a telekértékének megfelelő háza van, az az új adórendszer mellett sokkal kevesebb adót fog fizetni mint ma, mert az üres és kellően ki nem használt telkek ép annyi adót fognak fizetni, mintha megfelelően volnának beépítve, tehát olyan közterheket fognak viselni, melyeket eddig nem viseltek és tehermentesítik azokat a telkeket, melyeket eddig viseltek azt a terhet is, melyet ezeknek kellett volna viselniük.

A kisgazdák és középbirtokosok ugyancsak jobban járnak, mert a földjáraadéadó sokkal kevesebb, mint az a közvetett adó, amit a fogyasztási adók révén fizetnek. A vámok eltöröltetvén, az iparcikkek lényegesen olcsóbbak lennének. P. o. 10 hold földdel rendelkező kis gazda, ha fizetni fog földjáraadékul évi 100-150 koronát és a vám eltörlése következtében további 100-150 koro-

nát vészit, bő fedezetet nyer abban, hogy az egész családjának szükséges évi ruházata, 6 családtagot tételezve fel, cipőt, csizmát, kalapot, alsó és felső ruhát számítva cca 400.- korona helyett csak 250.- koronába fog kerülni, mi mellett a föld megmunkálásához szükséges szerszámok, eke, szekér, állat stb. ugyancsak lényegesen olcsóbb lesz. E lényeges nyereségtöbblet azonban nem a két adó közötti esetleg kis különbségben rejlik, hanem abban, hogy az új adórendszer révén előálló általános jólét a *fogyasztást fokozza* és ha ma csak búzát, krumplit, kukoricát termesztett, esetleg baromfit tenyésztett, módjában áll a jövőben sokkal jövedelmezőbb termékeket termesztetni, korán érő borsót, babot, zöldségfélét, mákot, hagymát stb. és pedig egy évben többször és annyit, amennyit csak termelni bír és nem kell attól tartania, hogy a túltermelés következtében az áruk le fognak menni. Attól sem kell tartania, hogy sokan fogják a példáját követni és ezáltal száll le a termékek ára, mert az iparcikkek nagyobb fogyasztása és az ipari termelés megolcsóbbodása következtében az ipar és kereskedelem is annyira fel kell, hogy lendüljön, hogy sok embert a termelésnek ez ága fog foglalkoztatni.

A középbirtokosok hasonlóan jobban járnak, mert bár ezek a nagyobb terület után többet fizetnek, de a fogyasztási igényük is sokkal nagyobb és ugyancsak áttérhetnek a legintenzívebb termelésre, az árcsökkenés veszélye nélkül.

Azok, akik bérelt földön dolgoznak, kétszeresen jobban járnak, mert egyrészt az ipari cikkek sokkal olcsóbbak lesznek, másrészt a bérleti Összeg is sokkal kisebb lesz, mert az a valóságos értékre fog leszállni, tekintve, hogy sok föld fog felszabadulni és így a kínálat nagyobb lesz, mint a kereslet.

Azok a nagybirtokosok, akik nem adják bérbé földjeiket, hanem maguk termelnek, ugyancsak jobban járnak mint ma. Ennek belátására csak azt kell megfontolni, hogy miként fog alakulni az adónak holdankénti összege. A földjádék vizsgálatánál azt láttuk, hogy a földjádék az ország középpontja és a városok mint jegecesedési pontok felé emelkedik illetve városoktól és az ország középpontjától távolabb fekvő területek földjádéka mindinkább olcsóbb és aszerint igazodik, hogy van-e még vállalkozó, aki hajlandó a föld használatáért fizetni. Ha megfontoljuk azt, hogy ezen adó bevezetése folytán az olcsó emberi munkaerő megszűnik, mert mindenki csak akkor vállal munkát, ha legalább

annyit keres, mint amennyit tehetsége és tőkéje segítségével kereshet, ha magának dolgozik, akkor rá fogunk jönni, hogy már 10.000 hold műveléshez olyan tőke szükséges a géperejű művelési eszközök beszerzésére, hogy csak aránylag kevés tőkés versenyző marad és a földjáradék, vagyis a kínálati összeg megfelelően kicsi, a távol eső vagy más okból alkalmatlanabb földön nulla lesz. De mert a géperejű művelési eszközök sokkal olcsóbbak lesznek mint ma, 10.000 hold szántóföld, vagy 100.000 hold legelő többet fog jövedelmezni a birtokosának mint ma.

Azok, akik ma abból élnek, hogy a földjüket bérbé adják és maguk semmit sem csinálnak, azok itt nem jönnek számba, azokat senki komolyan nem sajnálhatja, ha közakarattal kihúzzák alóluk a gyékényt. De ha talán ezek kiskorú árvák és örökségül 10.000 vagy 100.000 hold maradt rájuk, akkor maradt rájuk tőke is, úgy, hogy nagykorúságukig az apai birtokot művelheti a gyámjuk és ha nagykorúságukat elérték és dolgozni akarnak, megőrizhetik sokkal jobb feltételek mellett az apai örökséget, mint ma.

De a legsúlyosabb jelentősége van az adónak a nép legnagyobb létszámú osztályára, a munkás osztályra és pedig a munkásosztályt a szó legteljesebb értelmében véve, vagyis ebbe az osztályba sorozva mindenkit, aki dolgozik és csak azokat véve ki, akik túlnyomórészt csak a tőkéjükből, illetve földhaszonbérből élnek. A munkásoknak csak csekély adóval terhelt föld állván rendelkezésükre, nem kénytelenek bármily feltétel alatt vállalni munkát. Mint ahogy ma a legkisebb keresetet a mezőgazdasági bérmunkás keresete szabja meg, úgy fogja ez adó bevezetése után a legkisebb bért a magának dolgozó földműves keresete megszabni. A vállalkozó nem kénytelen drága pénzen megvásárolni az iparához szükséges telket, ami ma a legjelentékenyebb tőkebefektetése, hanem olcsó bérért jut hozzá. A mérnök, vegyész stb. ugyancsak magas díjért adhatja el munkaerejét, mert az önállósításhoz kis tőke kell.

Sokan talán attól fognak megijedni, hogy az ipar megszűnik és mindenki a földet fogja művelni. Ezek is megnyugodhatnak, az ipar még sokkal inkább virágozni fog mint ma, mert az általános jólét következtében nagyobb lesz a szükséglet és a kereseti és fogyasztási adók megszüntével olcsóbb lesz a produkció. De feltéve, hogy megszűnne az úgynevezett ipar, jelen-

tene-e ez szerencsétlenséget? Hát nem mindegy az, hogy varrógépet csinálunk, vagy salátát, ha ugyanazon tőke és munkabefektetés mellett egyikből ugyanolyan értékűt produkálunk mint a másiktól? És ha közállapotaink olyanok, hogy ugyanolyan tőke és munkabefektetés mellett nagyobb értékű salátát tudunk termelni, mint varrógépet, nem okosabb-e, ha mi inkább saláta; termelünk, azon országok pedig, akik a közviszonyok folytán a varrógépet tudják ugyanolyan tőke- és munkabefektetés mellett olcsóbban előállítani, varrógépet csinálnak és a két terméket *vámmentesen kicseréljük*; nem lesz-e így varrógépünk és még valamink, annyink, amennyivel a varrógép többet ér nálunk mint a saláta? És ennek tetejébe még jó barátságban is maradunk e varrógépesekkel, mert mi nem versenyzünk velük és ők sem versenyeznek velünk. Ez is óriási közmeztakarítást jelent, mert nem kell háborúra készülni.

Egy ilyen társadalom halvány képét a Modern könyvtárban megjelent „Kormányzóságom története” című könyv adja. Bár Ausztráliában, valamint az amerikai Egyesült-Államokban, Anglia és Németország sok városában ez az adó számos községben már be van vezetve; nálunk ezt az adót és annak a társadalomra való hatását csak alig ismerik. Henry George nem festette meg a képét annak a társadalomnak, amelyik „az egyetlen földjáradékadó” bevezetésével létesülne, nem a konstruktív, illetve szintetikus eljárást követte, hanem a matematikai, jobban mondva a természettudományi vizsgálódás másik módját, az analitikait, az elemzőt; vizsgálta és elemezte a mai társadalmi bajokat, kereste az orvosszert és a vizsgálódás ezen módján jutott arra az eredményre, hogy a társadalmi bajok egyetlen orvosszerét, az emberi nemnek azt a megváltását, melyet a szeretet hirdetése kezdett meg, csak a földnek a megváltása tetőzheti be.

Egész különös fontossággal bír az adó kérdése ma, amikor a háború folytán egyrészt az államadósság és annak kamatterhe tornyosult óriásivá, másrészt az elpusztult javak helyreállítása követel rendkívül nagy összegeket. Ezekre való tekintettel az adónak helyes megválasztása egészen életbevágó kérdés lett. Talán a nagy idők eredménye, hogy az új adótervekben a vagyoni adóban nyomát látjuk az egyetlen helyes adónak, a földjáradék adónak is, bár a szükségletek zömét felemelt kereseti és fogyasztási adókkal tervezik előteremteni.

Nem lesz talán itt hiábavaló még egyszer rámutatni arra, hogy mi lesz a felemelt kereseti és fogyasztási adók következménye. Mint látjuk, a kereseti és fogyasztási adókat végeredményben sem az ipar, sem a kereskedelem, sem a munkásság, sem a köz- és magánhivatalnokok, sem a szellemi foglalkozásúak nem viselik, hanem magukról tovább hárítják. A fix fizetésű emberek és munkások ma sem takaríthatnak meg semmit és csak épenhogy megélni tudnak és a jövőben is legalább megélni akarnak, de hogy megélni tudjanak, folytonos fizetésemelésre szorulnak, ami új kiadásokat, új adókat jelent. Az ipar és kereskedelem csak addig él, amíg hozadéka van. Ha az adókkal a megélhetés drágul, akkor ezek is többet kell, hogy keressenek, ez további drágulásra vezet. Ha nem kereshetnek többet, akkor egyrészt a fogyasztó képességük csökken, másrészt az emberek és a tőke kivándorolnak. Mindkét esetben a közszükséglet fedezésére újra további adóemelés válik egész az összeroppanásig. De a kereseti és fogyasztási adókkal, a nyersanyagok és munkabérek drágulása folytán az iparcikkek ára annyira emelkedni fog, hogy ha az ipart a biztos pusztulásnak kitenni nem akarjuk, nemhogy nem lehet fejlettebb iparú országgal, p. o. Németországgal vámszövetségre még gondolni sem, hanem a vámokat még jobban fel kell emelni. Az iparcikkek drágulása folytán a mezőgazdasági termelés is megdrágul és még további vámvédelmet fog igényelni, mely vámvédelem következtében keleti szomszédainkkal, Romániával, Bulgáriával, Törökországgal oly áldatlan viszonyba sodródunk, melynek politikai következményeit már a békében is súlyosan meg fogjuk érezni, de káros hatását egy jövőbeli összeütközésnél alig lehet kiszámítani. A kereseti és fogyasztási adókkal tehát sem külső békét és nyugalmat teremteni nem lehet.

Ezzel szemben a földjádék folytatólagos megadóztatása és a többi adók és vámok folytatólagos csökkentése hatásában az előbbinek az ellentétét mutatja. A föld könnyen hozzáférhetővé válik és a további kivándorlás helyett kivándorolt véreink hazatérnek, a többtermelés megéli a természetes feltételeit és természet utón valósul meg. A megélhetés olcsóbbá válik, miáltal a fogyasztás nő, a közszükséglet csökken, mert az állami beruházások kevesebbe kerülnek. És ha elérkezünk odáig, hogy minden más adó és vám megszűnt és csak a földjádékadó létezik, elesik az az óriási apparatus is, amelyik a mai komplikált adók

és vámok behajtására szükséges. Ha a megélhetés olcsóbb, kisebb az iparcikkek ára is, úgy hogy kelet felé nem elzárkóznunk kell, hanem módunkban van vele minél bensőbb kapcsolatot találni, miáltal a keleti népeket nem ellenségeinkké, hanem barátainkká tesszük.

Hogy ezek a fejtegetések nem a földbirtokosok igazi érdekei ellen irányulnak és nem az ezek iránti gyűlölet vezeti ez eszme híveit, azt Henry Georgenak minden egyes műve bizonyítja a legszebben és legnyilvánvalóbban.

Ezek az egyszerű fejtegetések nem tartanak igényt arra, hogy azokat tudományosoknak tekintsék, csak arra tartanak igényt, hogy akik elolvassák, nézzenek széjjel maguk körül, gondolkozzanak rajta, hogy jól van-e úgy minden, ahogy van, kell-e, hogy úgy legyen, amint ma van, főleg pedig kíséreljék meg elképzelni, hogy mi volna akkor, ha ezt az „egyetlen adó”-t rendszeresítenék. Aki meggyőződik arról, hogy ez a helyes út a boldogulás felé, az igyekezni fog érvényt szerezni a meggyőzésének és csak ha mindenki küzd a meggyőzéséért, csak akkor alakulhat ki egészséges állapot, épp úgy mint a háborúban is minden egyes katonának kell harcolnia, ha a győzelmet óhajtja. Csudát ne várjon senki, csudák nem történnek, aki nem küzd, az nem győzhet.

SZOCIÁLIS KRÓNIKA.

Dr. Hahn Dezső: A nemi betegségek kötelező gyógykezeléséről.*

Magyarország lakosságának nem jelentéktelen része, békében is néhány millió ember fertőző nemi betegségben szenved. Ezek a betegségek a háború folyamán lényegesen terjednek. Nemcsak nagy munkaképesség-vesztés okozói, avagy embertömegek testi és lelki megrokkánását és korai pusztulását okozzák, hanem nagy mértékben csökkentik az ország népének természetes szaporodását is, mert az elvetéléseknek, a házasságok meddőségének, a halva születéseknek túlnyomó többségét a fertőző nemi betegségek okozzák. Satnya és beteg nemzedék nemzését is okozzák és ezzel rontják a fajt. A háború vérvesztés után tehát égető probléma a betegségek csökkentése.

Ha a nemi betegségek ellen föl vesszük a küzdelmet, előítéletekre nem lehetünk tekintettel, az új és átfogó rendszabályoktól való ösztönös idegenkedés nem szabad hogy befolyásoljon bennünket. Elméletben tehát minden fertőző nemi betegnek kötelező bejelentése, ha kell kényszerkezelése ellen nem lehet kifogás. A gyakorlatban orvostudományi szociális és gazdasági okokból ez a rendszabály még sem kereshetülvihető.

* A nemzetvédő szövetség szakértekezetén tartott előadás nyomán.

Ennek orvostudományi és szociális okai vannak. Orvosi tudásunk mai állása mellett nem ismerhető fel minden esetben fertőző-e még a beteg, vagy nem és hónapok, sőt évek múlhatnak el, míg becsületes gyógykezelés mellett is biztosan megszűnik a fertőzőképesség. Munkaképes nagy embertömegeknek hosszú időre való izolálása nem lehetséges. Az erkölcsi és gazdasági kár, amely ma még fenyegeti az egyént, abban az esetben ha nemi betegsége kitudódik, súlyos szerencsétlenséggé teheti sok esetben a kötelező bejelentése következményeit. Anélkül, hogy a nagy asszanálási tervnek a fenti okokból nagy gyakorlati eredménye lenne, fokozná az emberiség sexualis nyomorúságát. Végeredményben az egész társadalom rendőri reglementációját jelentené ez a rendszer, olyan mint amilyen ma a prostituáltak, ugyanolyan kevés haszonnal. Nem zelóta szigor, hanem fölvilágosítás és szeretet, nem büntetés, hanem gyógykezelés lesz a legbiztosabb tényező a fertőző nemi betegségek elleni küzdelemben.

I. Ezért nem nyilvántartó hivatalok, hanem gondozó hivatalok létesítésében kell keresni a küzdelem legfontosabb tényezőjét. A gondozónak hatósági jellege is legyen és természetes gócpontja legyen kisebb helyen minden szociál-higiénikus törekvésnek.

Kisebb városokban a tuberkulózis, az alkoholizmus, a csecsemőhalandóság és a nemi betegségek elleni küzdelem irányítója legyen, nagyobb városokban a gondozó megfelelő szakosztályokra oszlatják szét. A gondozó tartsa nyilván a körletébe utalt összes nyilvános ingyenes rendeléseket, ahol minden jelentkező beteg fertőző nemi baját ingyen gyógykezelik, a vagyontalan beteget ingyen gyógyszerrel látják el. A gondozó helyezi el a körletébe utalt kórházak ágyaira azokat a fertőző nemi betegeket, akiknek kórházi kezelése vagy elkülönítése feltétlenül szükséges. A gondozó tartja nyilván a hozzá utalt, vagy a hozzá bejelentett, vagy önként jelentkezett nemi betegeket. Utasíthatja őket, hogy gyógykezelésüket igazolják, hanyag, renitens és másokat veszélyeztető betegeket maga elé idézheti, ha kell kényszer útján a rendőrhatalóság igénybevételével kórházban elhelyezteti. A gondozó hivatal szervezi a fölvilágosító és oktató munkát is egységes elvek alapján. A gondozó hivatal szervezete olyan legyen, mint amilyent a nem rég megjelent kormányrendelet a hadi rokkantak, özvegyek és árvák gondozására hivatott hadi gondozó hivatalokra nézve megállapít. Az egészségügyi hatóság, a hatósági orvos, társadalmi tényezők, rokonirányú egyesületek, elsősorban a nemzetvédő szövetség is képviselve legyenek benne. Fontos szerep kell hogy jusson a munkásbiztosító pénztáraknak, melyeknek már meg van az országos szervezetük és amelyekre az egész ipari és kereskedelmi proletariátus egész-

ségügyi ellátását bízta az 1907. évi XIX. törvénycikk. Ezek csendes munkában, észrevétlenül már nagyon sokat valósítottak meg abból, a mit más társadalmi rétegekre vonatkozólag még utópia.

II. A gondozók által irányított és ellenőrzött intenzív gyógyítás és tanítás mellett, csak mint segítő tényezők, illetve mint kiegészítő rendelkezések kell hogy szerepeljenek a következők!

A törvényhozás rendelje el a következőket:

1. Aki fertőző nemi bajban szenved, tekintet nélkül arra, hogy képes-e a gyógyításnak költségeit viselni, vagy nem, közköltségen való kezeltetésre jogosult. Viszont köteles ilyen kezeltetésnek magát alávetni, ha nem tudja igazolni, hogy megfelelő magánorvosi kezelés alatt áll.

2. A kezelőorvosnak joga van, az olyan fertőző nemi bajban szenvedő beteget, akinél nagy a veszély, hogy bajával mást fertőz, vagy olyan beteget, aki gyógyulása előtt a kezelésből kimaradt és figyelmeztetés dacára sem igazolja orvosi bizonyítvánnyal, hogy más orvos ezt a baját gyógykezelik, a hatóságnak bejelenteni.

3. Ha a beteg körülményei olyanok, hogy a betegség átvitele másokra biztosan csak a beteg elkülönítése által akadályozható meg, a hatóság által gyógyításra kórházban helyezendő el. Kórházban helyezhető el az olyan beteg is, aki nem követi azokat az utasításokat, amelyek mások fertőzésének megakadályozását célozzák. A hatóság az ilyen betegeket egyszeri, vagy időszakos rendszeres vizsgálatra ható-

sági orvoshoz, vagy a hatóság által kijelölt orvoshoz utalhatja.

4. Akinek nemi betegségét kórházban kezelik, a kórházat el nem hagyhatja, míg kezelőorvosa azt meg nem engedi.

5. A kormány elrendelheti, hogy minden orvos, az egész ország területén, vagy egyes kijelölt területeken az egész lakosságból, vagy egyes foglalkozási csoportokból származó, minden fertőző nemi betegségben szenvedő betegét a rendeletileg megállapított időtartam alatt közvetlenül a legfelső egészségügyi hatóságnak a beteg nevének és pontos lakcímének megnevezése nélkül, de nemének, betegségének, családi állapotának, korának, foglalkozásának és tartózkodási helyének megjelölésével bejelentse.

Franciaország vérvesztése.

Franciaország embervesztése halottakban meghaladja az egy milliót. Ez annyi, mint népességének $2\frac{1}{2}$ százaléka. Miután a népességszaporodás a háború előtt 20 000 volt évente, ennél fogva a háború előtti tempo mellett egy fél évszázadra volna szüksége Franciaországnak, hogy az elesetteket pótolja. De mivel a háború utáni viszonyok minden tekintetben kedvezőtlenebbek lesznek különösen a nemzőképes férfiak nagy számának elvesztése folytán, így a népességszám rohamos csökkenése kimaradhatatlan lesz Franciaországban.

Franciaország nemzeti vagyonát 245 milliárdra becsülték Németország 375 milliárdjával szemben, az államadóssága fejenként 657.7 márka volt a németországi 310.1 márkával szemben. Hogy Francia-

ország háborúja sokkal drágább, mint Németországé vagy a miénk, azt hivatalosan elismerte a francia kormány. Az első 30 hónapban 48 milliárd márkára tették a háború költségét, vagyis egy lakosra számítva 1200 márka, úgy, hogy ma már 1857 márka adósság esik minden lélekre. Németország háborús kiadása ugyanez idő alatt 56 milliárd márkára tehető, vagyis 825 márka egy lakosra. A német államadósságból eszerint ma 1135 márka esnék minden lélekre, vagyis a franciaországinak nem is %-a. A különbség még a tekintetben is lényeges, hogy a centrális hatalmak a saját polgáraiknak tartoznak, míg Franciaország eladósodása a külfölddel szemben növekedett óriási mértékben. A történelem fogja megadni a választ a kérdésre, hogy érdemes volt-e mindezt elszenvednie Franciaországnak.

Tudományos zabhegyezés.

Óriási könyvet hozott számunkra a posta. 223 nagy quartoldal a terjedelme és a címe: „Wirtschaftsrechnungen und Lebensverhältnisse von Wiener Arbeiterfamilien in den Jahren 1912 bis 1914.” Kiadója a K. k. Arbeitsstatistische Amt. Ezzel a derék hivattalal kezdettől fogva barátságos csereviszonyban vagyunk és rendszeresen kapjuk a Soziale Rundschau című füzeteit, amelyek hihetetlen lelkiismeretességgel informálnak bennünket arról, hogy a munkásvédelem területén mi történt csekély 2-3 évvel azelőtt szerte a világban. Egyébként a legnagyobb gondosság jut kifejezésre ezekben a füzetekben, mert a vonatkozó törvényeket és ren-

deleteket az egész kultúrvilágból gyűjti és nemcsak szó szerinti szövegükben, de rövid kivonatokban is ismerteti, miként említettük: 1 usque 3 évek múltán.

Ugyanez a csodálatos lelkiismeretesség nyilvánul meg a fentebb emiített nagy foliókönyvben, amely 119 (nem 119 ezer, nemis 11.900, se nem 1190, hanem Π9(!) bécsi munkáscsalád háztartásszámlájának feldolgozásából bámulatos következtetésekkel és meglepő tanulságokkal ismertet meg bennünket.

Dönthetetlenül kiderül e 119 háztartás adataiból, hogy minél több tagból áll egy család és minél kevesebb keresmény esik egy-egy családtagra, annál rosszabb minden tekintetben ama családnak a helyzete. Ha nagyobb a család és kisebb a keresmény, akkor kevesebb köbméter levegő jut a lakásban egy-egy egységre. A bevételi adatok rosszabbodásával arányos az élelmezési adatok rosszabbodása is. Minél kisebb a kereset, annál nagyobb percentje megy el lakásra és élelmezésre és csupa ilyen meglepő dolgok.

Nincs jogunk beleszólni abba, hogy ausztriai barátaink mire pazarolják e drága időkben munkaidejüket és közpénzeiket. De nem hallgathatjuk el azt a meggyőző-désünket, hogy sokkal okosabb dolgokra is lehetett volna fordítani azt a fáradságot és azt a pénzt, amit ez a nagy könyv megemésztett. Egyetlen egy ember nem volt a világon, aki ne tudta volna mindazt, amit ama 119 család háztartási számlájának a feldolgozásával kimutattak. Az ilyesmi nem egyéb tudományos zabhegyezésnél és nagyon de na-

gyón deplaceált dolog ezekben a hihetetlenül komoly időkben.

Világkönyvtár.

Ennek a gyűjteménynek most megjelent legújabb kötete Snyder: A modern természettudomány című könyve, melyet dr. Mikes Lajos fordított le és látott el bevezetéssel meg betűrendes név- és tárgymutatóval. A modern természettudomány nagyszerű haladásának adja képét ez a könyv. A fizika, kémia, csillagászat ropant fölfedezéseit foglalja össze egységes képpé. A legkülönbözőbb problémákra vet világot: a mikroszkóp csodái, az élet mivolta, az agyvelő működése, a szellemidézés, a telepátia kérdése, az X-sugarak, a rádium, a drótalan távíró, Thompson, Röntgen, Crookes, Arrhenius, Oswald, Loeb, MecsNIKOV munkássága egyaránt világos, népszerű előadásban vonulnak el előttünk. Tudományt ad és mégsem kell az olvasójának tudósnak lennie: ideálisan valósítja meg a tudománynépszerűsítést. A világkönyvtár kötetei füzve 1 K 90 f, kötve 2 K 60 fillérért minden könyvkereskedésben kaphatók.

Az egészségügy mint állami monopólium.

Ez a címe egy fölötté figyelemreméltó munkának, mely a jeles müncheni Birk-féle kiadó-vállalatnál jelent meg. *Landvogt* Róbert írta az érdekes tanulmányt és ismerkedését azért tartjuk helyénvalónak, mert a közegészségügy olyan kérdéseit tárgyalja, amelyeknek megoldása égető problémája a mi állapotainknak is.

A háború a reformoknak és a

gondolatoknak egyre kedvezőbb talajává válik először azért, mert a meglévő állapotok hiányai a szükség és erőfeszítések napjában erősebben, követelőbben mutatkoznak, másrészt pedig azért, mert a népeknek a forradalmi eszmék iránti fokozott fogékony-ságát juttatja napvilágra. Minden-estre megállapítható, hogy a történelem egyetlen korszaka sem volt nagy tervekben, elvekben és izgató alakulásokban olyan gazdag, mint amelynek most mi vagyunk a szemlélői és szenvedői. Nem titok, hogy a német birodalom egészségügyi intézményei sem mentek minden hibától, de le kell szögeznünk azt is, hogy reformjavaslatokban ott, a németeknél sohasem volt hiány. *Landvogt* tehát, aki az egészség dolgát a „Higiénia, mint állami monopólium” mottójával új útra akarta terelni, egy évtized gyakorlati tapasztalataira támaszkodhatik. *A gyógyszerárak és az élelmiszervizsgáló hivatalok államosításának* kérdéseit, melyekkel a Szociálpolitikai Szemle múlt évi hátsójain is többször foglalkoztunk, a szerző több ízben már-már megoldani látszik, de ezek a megoldások – sajnos – minduntalan külső és belső nehézségek útvesztőibe tévednek. Az államilag monopolizálandó higiénianak azonban nem egy fontos részlete van, amelyet a szerző fejtegetéseiben nem is sirat s hibája, hogy kevés gondot fordít a társadalmi biztosítás körébe eddig be nem vont kis- és közép existenciák gyógyszerelésének megoldására, mely pedig jelenleg egyik legnehezebb problémája a higiénianak. Szerző az egészségügy középpontosításá-

nak útját igen helyesen közegészségügyi minisztérium létesítésével kívánja egyengetni, amely az orvosügynek, az állategészségügynek, a gyógyszerügynek és az élelmiszerügynek központi vezetését látná el. Ennek a minisztériumnak helyi szerveiként higiéniai intézkedésekkel is felszerelt egészségügyi csoportok működ-
nének és az orvosokat, fogorvosokat, állatorvosokat, gyógyszerészeket és élelmiszervegység-
állami vizsgájuk letétele és próba-
szolgáltatuk után az államosított közegészségügyi szolgálat megfelelő ágaiban az állam alkal-
mazná. Az orvosügy államosításán kívül a szerző fontosnak tartja, hogy a magasabb közigazgatási tisztviselők is bizonyos higiéniai, természetudományi, gyógytudo-
mányi és a nemzetgazdasági szak-
oktatásban részesüljenek.

A tervezet egyes részleteit nem ismertethetjük. A higiénia államosításának megvalósítása sajnos komplikáltabb feladat, mint azt a szerző értekezésében elgondolja. De a kérdés, amelyet tárgyal és amelynek megoldását – néhol ingadozó kézzel – megkísérli, azok közé tartozik, amely a háború folytán minden bizonnal erősen megfogja mozgatni a gondolkodó és cselekvő fórumokat. *Landvogt* tanulmánya ebben az irányban a részletek során értékes impulzusokat ad, s a figyelmet a füzetre azért hívjuk fel.

A női választójog a megvalósulás útján.

Oroszország forradalmi kormánya elhatározta, hogy a birodalom tökéletes átalakítására irányuló programjába a nők választójoga-

nak megvalósítását is fölveszi. Az orosz demokrácia friss bátorsággal tol most félre olyan korlátokat, melyeket egyelőre még a nyugati államok sem döntenek le. Persze kérdéses még, vajjon a nők választójoga már most, a háború alatt, megvalósulhat-e, mint-hogy e mélyreható reform tisztán technikai akadályainak eltávolításához is nagyszabású élö munkák szükségesek, amelyeket nagyon nehéz teljesíteni, míg a béke az összes intellektuális erőket fel nem szabadítja. Bizonyos azonban, hogy már ez az első lépés is hatalmas tüneti jelentőséggel bír és olyan cselekedet, amelynek erkölcsi hatását többé megsemmisíteni nem lehet. Ma még nem állapítható meg, hogy a többi európai hatalmak mekkora ösztönzést merítettek ebből az orosz példából, a kontinens más országainak törvényhozó testületei habozva, tapogatózva járnak, s így nagyon gyors haladás, aligha remélhető. Hogy azonban a nők választójoga a háború tanulságai nyomán előbb-utóbb mindenütt utat tört magának, ahhoz kétség ma már nem férhet.

Az *angol* alsóház választójogi bizottsága bizonyos korlátok felállításával a nők választójoga mellett nyilatkozott.

Azt ajánlotta, hogy a parlamentáris választójogot azoknak a nőknek adják meg, akik a községi választójoggal már most is bírnak és azoknak, akiknek a férjük községi választójoggal brr. Az előző kategóriába esőknél a 30-ik, az utóbbiaknál a 35-ik életév lenne a választójogosultság korhatára. A kormány ehhez a javaslatához hozzájárult és a javas-

latnak a parlamentben is megvan a többsége, ahol azt *Long* miniszter már be is terjesztette.

Franciaországban a kamara választójogi bizottság a nők *községi* választójoga mellett döntött.

A *svéd* kormány a nőegyesületeknek a nők választójogára vonatkozó beadványát egyelőre bizottság elé utasította.

Norvégiában azonban tudvalevően a nőknek már van választójoguk. Új eseményként itt azt a tényt említhetjük fel, hogy az első nő-képviselő *Rogstrad* Anna főtanító a baloldali polgári pártkötelékből kilépett és a szociáldemokrata frakcióhoz csatlakozott.

A *német birodalomban* egyelőre komoly kísérlet a nők választójogának kiküzdésére nem történt. Symbolikus jelentősége van azonban annak, hogy nemrég mégis megjelenhetett egy nő a német birodalmi gyűlés népesedéspolitikai bizottságában. A nőkérdés tárgyalásánál ugyanis *Lüders* Mária Erzsébet a bizottság kifejezett kivánsága folytán mint a hadi hivatal képviselője vett részt s ott a háborús üzemekben szükséges növédelemről tartott előadást. A *bajor* női választójogi egyesület pedig azt a kérelmet intézte az országgyűléshez, hogy a háború után a nőknek a választójogot úgy a törvényhozásban, mint a községekben is adja meg.

A háború tehát, mint ezekből a részletekből látható, sok más fontos problémával együtt a nők politikai jogfélruházásának problémáját is megvalósulás felé viszi.

A szociális házépítő tevékenység eredményei.

Dr. Bródy Ernő orsz. képviselő

a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben felolvasást tartott a budapesti lakáskérdésről. Előadásában a következőkben ismerteti a fővárosi és az állami házépítő tevékenység eddigi eredményeit: 50.000 embernek adott modern, hygienikusan berendezett otthont. Közegészségügyi és népesedési szempontból az eredmény kézzel fogható; néhány adat ezt megvilágítja. 1912-ben a főváros egész területén 1000 lélekre 25% születés esett, a fővárosi kis telepeken pedig 35% tehát közel 10%-kal nagyobb a születési arányszám. Még kiáltóbb az eredmény a halálozás arányában. 1912-ben a főváros egész területén 1000 lélekre 18% halálozás esett, a fővárosi (bér-) házakban pedig ez a szám lepad 5.2%-ra, kerek számban tehát 13%-kal javítja e korlátolt területen a halálozás arányát. Dr. Ferenczi Imre egyetemi magántanár, a székesfőváros szociálpolitikai szakelőadója az 1913. július 23-iki állapotra vonatkozólag a fővárosi kislakásos telepek és bérházak lakóiról felvett készített, amelyből megállapítja, hogy e lakók alacsony lakásbér mellett tágasan laknak, csaknem kizárólag albérlők nélkül (96%), 2785 lakásbérlő közül csak 103-nak (3.7) volt albérlője.

Mennyit keres a zöldségtermelő?

Nap-nap után halljuk tárgyalni a legkülönfélébb árdrágítók pereit, amelyekben a sajtó és a közönség általános hallalizása közepette marad végül a vádolt a terítéken. A hallalizók közt magunk is ott vagyunk, mert kártékony

dúvadaknak tekintjük mi is a konjunktúra bestiáit, bár tisztában vagyunk azzal is, hogy garázdálkodásaik lehetősége jórésben a társadalomban magában, a kulturálatlanságban, a szervezetenlenségben, a közönyben gyökerezik, amelyek mind igazi bűnei egy társadalomnak úgy, hogy lehet mondani azt is, hogy az ilyen társadalom rászolgált az árdrágítók garázdálkodására.

Kevesebb hallunk az árdrágítók egy másik kategóriájáról: a termelőkről beszélni, akik babonás és előítélettel telt közéletünkben bizonyos dédelgetésben részesülnek az egész sajtó és az egész közvélemény részéről. Ha valaki, úgy mi vagyunk azok, akiknek igen kifejtett érzéke van a termés üdve iránt és megkülönböztetett becsülésben részesítjük azokat, akik a földet túrják. De hogy ezzel a közbecsüléssel oly hihetetlen mértékben és oly korlátozatlanul és büntetlenül vissza lehessen élni, mint azt az alábbi példa mutatja, az egyenesen halhatatlan olyan időkben, amikor a gyomor a világmérgőzés sorsdöntésének a focusában áll:

A Kertészet című és a földművelésügyi miniszter kiadásában megjelenő lap legutóbbi számában érdekes összeállítást közöl arra nézve, hogy konyhakerti terménnyel rendszeresen betelepített földterületen, közepes számítás szerint is, mily jövedelem érhető el. Ez összeállításból kiderül, hogy egy katasztrális hold tiszta jövedelme karfiolnál 16.000, paprikánál 14.400, korai káposztánál 12.800, hagymánál, tormánál 11.520, bimbós kelnél 10.000, töknél, kelkáposztánál, borsónál

9600, ugorkánál, télireteknél 8000 korona stb. Kevesebbet a spenót és a fejes saláta hoz, mivel ezekből kat. holdanként csak 4800 korona hozható ki a mai árak mellett.

Hát szabad ezt, lehet ezt eltűníteni? Van arra jogcím a világon, hogy valaki a többiek rovására 16.000 korona jövedelmet hozhasson ki egy hold földből?

A női munkások túlsúlyban.

A „Reichs-Arbeitsblatt” kimutatása szerint a németországi betegsegélyzőpénztárak létszámában március 1-én a női tagok túlsúlyba jutottak: Volt összesen tagja a pénztáraknak:

3,973.457 nő
3,962 6/5 férfi
10,802-vel több nő

Januárban a férfiak többsége még 10.000 volt. A női munkásoknak ez a túlsúlyba jutása első rendű társadalmi esemény, amelynek következményeit csak a dus fantáziák tudhatják kellő módon kifősteni. A legjellemzőbb azonban a dologban, hogy a női munka ilyen arányú térhódítása dacára még mindig túlkínálat van női munkaerőben. Míg 100 üres munkaalkalomra már csak 62 férfi kereső esik, addig még mindig 112 női kereső, úgy, hogy a nők túlsúlya előreláthatólag hatalmas arányokban fog továbbra is növekedni. Hogy miképpen fog azután a háborúból hazajövő férfi munkaerő újra elhelyezhető, vagy micsoda konfliktusok fognak a kölcsönös törekvésekből előállni, az egyelőre beláthatatlan.

A néperő rekonstrukciója.

Ezzel a jelszóval indította meg Sándor János belügyminiszter az általános kulturátlanság, tudatlanság, háborús és mindenfajta destruktív erőnek a nemzet élő erejével szemben mutatkozó káros kihatásai ellen való küzdelmet. Különösen a háború romboló hatásai azok, amelyek a kormányzat figyelmét felkeltették.

A háború nemcsak a harcok mezején pusztítja az embererőt, – mondja a belügyminiszter idevágó rendelete – de általmára van a fejlődésnek a harctér mögött is. A születések száma állandóan csökken. Emelkedik a csecsemő- és gyermekhalandóság. A fiatal és férfikorban lévők közül az egészségesek, az erősek a harctéren vannak és ma tulajdonképpen az alkalmatlanok, a gyengék, a népfejlődés tényezői. A harctéren leginkább az erkölcsileg legbátrabbak és testileg a legerősebbek pusztulnak el. És viszont egy csomó ember csökkent termékenyítő képességgel tér majd vissza. Emelkedőben van nem egy népbetegség, a tüdővész, a vena-reás betegségek, melyek súlyosan fogják éreztetni romboló hatásukat a jövőndő nemzedékre, néperő fejlődésére. E tények elemi erővel követelik, hogy elsőbben és mindenekelőtt kezdetét vegye a néperő rekonstrukciója, a népfejlesztés politikája, a küzdelem a néperők fentartása, fokozása, megjavítása érdekében.

Az első teendő a néperő rekonstrukciójának munkájában a csecsemő- és gyermekvédelem és ezzel kapcsolatban az anyavédelem. Ennek hatályossága érdeké-

ben mindenekelőtt elkészítik törvényhatóságoként a csecsemő- és gyermekegészségügynek, a csecsemő- és gyermekhalandóságának pontos felvételeit és azután a veszélyeztetettség sorrendjében megindul az akció, amelyet máris inaugurál a rendelet az ország legterméketlenebb városában Temesvárott, amely részére a teendőknek nagyjából a következőkben írja elő a belügyminiszter:

– Mérlegelje a tőli vény hatóság – folytatja a belügyminiszter – a mondottakat és helyesbítse, ha tévedés van. Rendszeresen fel kell venni azonnal a küzdelmet a fenyegető veszedelem ellen. A küzdelem gyakorlati módozatait a helyi viszonyok adják meg. Ama tudatlanság, amely a csecsemő-gyermekkel való bánásmódban nyilatkozik meg, amely nem tudja értékelni a gyermeket, döntő jelentőségű tényező a bajok okai között. Így tehát elsősorban legmesszebbmenően szervezkedni kell a küzdelmet a tudatlanság ellen.

E tekintetben hangsúlyozza a belügyminiszter, hogy az első feladat a hivatásos védőnői intézmény megszervezése. A védőnők kötelessége rendszeresen ellenőrizni az anyáknak adott tanácsaik pontos végrehajtását. Az ő feladatuk, hogy ahol a tudatlanságon kívül az anya szociális helyzete veszélyezteti a csecsemő életét, ott a társadalom, a törvényhatóság és az állam gyermekvédelmi intézményei a csecsemő érdekében eljárhasanak. Temesvárott, mint ipari városban, a védőnőknek különösen a munkába járó anyák csecsemőinek védelme körül kifejtett tevékenysége lesz döntő fontosságú.

A városi közép- és felső leányiskolák ismétlődő szaktanfolyamában előadásokat kell tartani az anya- és csecsemővédelemről és a csecsemők gondozásáról. Sőt már a leányiskolák felsőbb leányiskoláiban is. De nemcsak a tanulókat, hanem a felnőtteket is népszerű előadások keretében fel kell világosítani, lehetőleg szemléltető módon. Különös figyelmet érdemel a népszerűsítés szempontjából a művészien megrajzolt plakátoknak feltűnő helyeken (gyárakban, középületeken, hirdető oszlopokon, esetleg minden munkásházon) való kötelező kifüggesztése. Igen célszerűnek tartanám, – mondja a belügyminiszter – ha a város mozgókép-előadásokon a csecsemő- és anyavédelmi és egyéb szociálhigiénikus kérdéssről jellemző képeket mutatna be lehetőleg ingyenes vagy olcsó mozgókép-előadások keretében.

A belügyminiszter rendelete ezután részletesen foglalkozik az anyák védelmének kérdésével és a gyermekvédő-intézmények megszervezésével. Az akció keresztülvételében a kultuszminiszter, a kereskedelmi és pénzügyminiszter is résztvesznek, amennyiben a kérdések az ő hatáskörüket érintik.

A M. Á. K. munkásjóléti intézkedései.

Magyarország legnagyobb iparvállalatainak egyike a „Magyar Általános Kőszénbánya r.-t. negyedszázados fennállását jubiláris igazgatósági jelentéssel ünnepli. Ebből a jelentésből bennünket a következő adatok érdekelnek:

1912. március 1-én a magunk kezdeményezéséből, erre irányuló törvényes kötelezettség nélkül,

életbe léptettük Munkásbaleset-biztosító pénztárunkat a munkaadó és a munkások paritásos részvételén alapuló szervezettel. Ezen intézmény társulatunk összes munkásainak – ezek anyagi hozzájárulása nélkül – ugyanabban a mérvben biztosít baleseti kártalanítást, mint a törvény az egyéb ipari vállalatok munkásainak.

A bányaaltestek kedvezőbb nyugdíjellátása érdekében a társulat nyugbérpótló intézményt létesített.

Igyekeztünk továbbá mindenkor, hogy telepeink egészségügyi berendezését a rendelkezésre álló eszközökkel megjavítsuk. Már 1898-ban volt Tatabányának kórháza és 1912-ben új, 120 beteget befogadó kórház építéséhez fogtunk, központi fűtéssel, Röntgenlaboratóriummal és fertőtlenítő épülettel. Ezzel kapcsolatban létesítettünk a bányatárspénztár részére, melynek vagyona 1916. végén 3,570.480.29 K volt, külön gyógyszertárt.

Munkásjóléti célzattal állandóan nagy gondot fordítottunk a bánya-telepi élelemtárakra. Ezek különösen a háború folyamán nyertek óriási jelentőséget; 1916-ban egyedül a tatabányai élelemtárak 8 millió koronát forgalmaztak. E telep további munkásjóléti berendezései ezenkívül: a vágóhíd, 4 mézsárszék, a gőzüzemre berendezett sütődék napi 8000 kgr. teljesítménnyel, a munkás-étkezdék, illetőleg munkás-otthonok legénymunkások részére, a varroda a hadbavonult munkások feleségei részére, valamint az állami hozzájárulással létesített, mintegy 40 kat.-hold kiterjedésű főzelék- és zöldségekertészet.

A munkások és az alkalmazottak gyermekei a társulat költségén fentariott óvodákban és iskolákban részegülnek ingyenes oktatásban; ezeknek hazafias, magyar szellemben való nevelése terén elért eredményeit a magas kormány többször elismerte. 1916. végén a tatabányai óvodákat és iskolákat 3851 gyermek látogatta, kik 46 tanerőtől nyertek oktatást. E telepen iparostanonc-iskolát is tartunk fenn, melyben 1916-ban 60 tanonc részesült oktatásban. Van a telepek népkönyvtára és felolvasásokat, valamint mozgóképelőadásokat rendező népakadémiaja.

A különféle jóléti intézmények ezidei dotációját a közgyűlési jelentés nem tünteti fel.

Anyák és népek.

A háború csak látszat szerint a férfiak csatája: az anyák is részt vesznek abban. Ezt a gondolatot fejtette ki Naumann Frigyes egy gyűlésen, amelyet a Deutsche Gesellschaft für Mutter- und Kinderrecht hívott egybe. Egész a 18. századik gyéren voltak benépesítve Európa államai, noha a születési arányszámok magasak voltak, 1000 lélekre majdnem mindenütt 40 születés esett, Oroszországban 42-44. Háború, éhínség, tisztátalanság és járvány voltak a halál aratói. A élettartam is rövidebb volt. A 19. században az emberek bizonyos kultúrára tettek szert és rögtön jelentkezett ennek a következménye a népességszaporodásban. A statisztika erre nézve a következő számokat mutatja:

	Vo't millió lakos 1800.	1900.
Európai Oroszor- szágban	39	111
Ausztria és Ma- gyarországban .	23	45
Németországban .	21	56
Franciaországban .	27	39
Naevbritanniában .	16	42

Ezek a számok mutatják, hogy 1800. körül Franciaország igen jelentékeny súllyal esett Európa mérlegébe, hogy Oroszország túlsúlya akkor még jelentéktelen volt és hogy Ausztria-Magyarország Németország előtt állott.

Az erős gyermekvágy egyelőre még ezután is épségben maradt. De utóbb a kultúra hátrányai is jelentkeztek. Sőt a fogamzás megakadályozása egész külön ipart teremtett, amely az emberszeretet színe alatt pokoli pusztításokat vitt végbe. íme az eredménye:

	Minden ezer a háború előtt született	lélekre meg- halt	feles- leg
Oroszországban	44	29	15
Magyarországban	36	23	13
Ausztriában	32	21	11
Németországban	27	15	12
Nagybritanniában	24	14	10
Franciaországban*	19	18	1

Egy Francia lapból vesszük a következő adatokat, mely sötét színnel festi meg Franciaország pusztulásának szomorú képét: 1913-ban 77 departementben 604.454 volt a születések és 588.809 a halálozások száma; 1914-ben ugyané területen 594.222 a születés és 647.549 a halálozás; 1915-ben 76 departementben 387.466 a születés és 644 301 a halálozás. A születések többete tehát 1913-ban még 15.645 volt, míg 1914-ben már a halálozások száma multa felül a születéseket 53.327-tel és 1915-ben 261.835-tel.

E számok azt mutatják, hogy Franciaországban a nagyszájú nemzeti frázisok dacára, kicsiny az összesség akarata a nagyvárosok iránt. Bizonyos, hogy a háború a népek hatalmát kevésbé tudja megváltoztatni, mint az anyák abbéli akarata, hogy gyermekük szülessék kapcsolatban azokkal a kultúrbefolyásokkal, amelyek ezeket a korai haláltól megóvják.

Miképpen befolyásolja már most közvetlenül a népesedési politikát? Erre nézve nagyon becses adatokat tett közzé a Studien-gesellschaft für sociale Folgen des Krieges. E szerint Németország 1898-1908-ban állott életenergia kifejtésének tetőpontján. Ebben a ciklusban évente több mint 2 millió gyermeke született, a legtöbb 1901-ben 2,098.000. A háború előtt 1.8 millióra ment vissza a születések száma, 1915-ben 1,416.000, 1916-ban már csak 1,103.000. Ha a háború ez év augusztusában véget érne, 2½ millió születéssel volna kevesebb a háború ideje alatt Németországban. Az éle gyermekek száma azonban nem egészen ennyivel csökkent, mert a csecsemőhalandóság is csökkent, mint szabályszerint csökkenni szokott a születések számának apadásával.

Hogy lesz a háború után: A háborúban eddig 1.3 millió ember esett el és halt meg Németországban. Az elmaradt születésekkel együtt ez 3.8 milliós háborús veszteséget jelent. A női nem túlsúlya 800.000-ről 2 millió-nál többre emelkedik. Ha másfél-millió férfi hiányzik s ha tehát körülbelül ilyen számú házassággal

kevesebb köttetik vagy szakítottak meg idő előtt, úgy ezzel egész fejlődési sorok bomlanak meg. A népek olyan vérvesztést szenvednek, mint amilyent nem láttunk a harmincéves háború óta. Önkéntelenül is eszébe jutnak majd az embereknek Nagy Frigyesnek a házasságkötések megkönnyítését célzó szabályai és a harmincéves háború utáni idők, amikor még a többes házasságot is megengedtek. A nemi betegségeket ki fogjuk irtani és minden eszközzel el fogjuk nyomni a fogamzás elhárítását szolgáló magánipart. „Minden nép olyan, mint férfiaknak az anyái” ezzel a mondattal fejezte be Naumann előadását.

A magyarországi szakszervezetek taglétszáma.

A „Szakszervezeti Értesítő” májusi száma közli a szakszervezetek 1916. évi működéséről szóló jelentést, amely a szakszervezetekben tömörült munkások számáról a következő, meglehetősen szomorú adatokat tartalmazza:

1916. december 31-én 55.338 tagja volt a magyarországi szakszervezeteknek, az 1915. december 31-iki 43.381 taglétszámmal szemben, vagyis a múlt évben szervezeteink 11.957 (21.60%) új tagot nyertek. Az 55 338 ösztáglétszámból Budapesten és környékén 40.691 (73.54%), vidéken 14 647 (26.46%) dolgozott. A férfítagok száma ez év

elején 47.024 (84.97%), a női tagok száma 8314 (15.03%). A férfítagok száma az előző évhez képest 10.334-gyel (28.16%), a női tagok száma 1623-mal (24.25%) emelkedett.

A háború alatt a szervezetek tagsökkenése és emelkedése, az 1913. évi taglétszámhoz arányítva, így alakult:

1914-ben vesztek - 55.976 tagot (52.07%),

1915-ben vesztek - 8.129 tagot (7.56%).

1916-ban nyertek + 11.957 tagot (11.11%).

A szakszervezetek tagfluktuációját visszamenőleg az alábbi táblázat mutatja:

	Taglétszám
1901 december 31-én	9.999
1902 „ „	15 270
1903 „ „	41.138
1904 „ „	53.169
1905 „ „	71.173
1906 „ „	129.332
1907 „ „	130 120
1908 „ „	102 054
1909 „ „	85 266
1910 „ „	86 478
1911 „ „	95.180
1912 „ „	111.966
1913 „ „	107.486
1914 június 30-án	96 290
1914 december 31-én	51 510
1915 „ „	43 381
1916 „ „	55.338

A csoportok száma 1914-ben még 654 volt, ez a szám 1915-ben leszállt 508-ra és 1916-ban 405-re.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –

Szerkeszti: Zádor Pál.

A munkásbiztosítási reform ígérete. A nagy orosz átalakulás Magyarország számára sem marad hát egészen eredmény nélkül és ha az ígéreteknek, – amelyek az április hó 30-iki királyi kéziratban benne vannak – a kéziratot kísérő kormány-nyilatkozat szűkebb magyarázatát is adja, annyit a nyilatkozat elolvasása után is kétségtelennek tarthatunk, hogy a szociálpolitikában hosszú és káros szünet után valami mégis történni fog.

Azt igéri a kormány nyilatkozata is, hogy azok a népjóléti jellegű javaslatok, amelyeket a képviselőház elé fog terjeszteni, *a munkásbiztosítás reformálásának és kiegészítésének rég vajdúd kérdésének megoldását is hozni fogják.*

Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatóságának májusi ülésén *Lukács* József elnök emlékezett meg a magyar munkásbiztosításnak erről a nagy eseményéről és az elnökség számára oly megbízást kért, hogy *azokat az irányelveket, amelyek figyelembevételét a törvény reformátusakor szükségesnek tartja, pontosan állapítsa meg és illetékes helyen idejekorán tolmácsolhassa.*

Javasolja továbbá, hogy a tervbe vett kiegészítése tárgyában fejezze ki az Országos Pénztárnak azt a kívánságát is, hogy *a biztosítás a mezőgazdasági munkásokra és cselédekre is kiterjesztendő s hogy a munkásoknak aggság, rokkantság és munkanélküliség esetére való biztosítása is sürgősen megvalósítandó.*

Jászai Samu igazgatósági tag, a Szakszervezeti Tanács titkára az elnök javaslatainak kiegészítéséül azt javasolta: hívja fel az igazgatóság az elnökséget arra is, hogy az ezen kérdésben hozandó határozatát megvitatás céljából az igazgatóságnak is mutassa be, amivel szemben az elnök arra mutatott rá, hogy az igazgatóság ily rendelkezése esetén az Országos Pénztárra esetleg helyrehozhatatlan késedelem keletkezhetik.

Az igazgatóság *Jászai* Samu igazg. tag javaslatát oly módosítással fogadta el, mely szerint a hozandó határozat megvitatás céljából csak az esetben terjesztendő az igazgatóság elé, ha ebből a körülményből az Országos Pénztárra kár és késedelem nem származik.

Vanczák János igazg. tag azt javasolta, hogy az Országos

Pénztár azt a kívánságát is fejezze ki, hogy *a bánya és kohóműveknél dolgozó ipari munkások jobb szociális ellátása érdekében a bányatársuladák kötelékéből véteessenek ki és szintén az Országos Pénztárba vonassanak be.*

Buchinger igazg. tag e kérdések szakszerű megvitatása céljából azt kívánta, hogy az Országos Pénztár anként egybehívása iránt intézkedjék.

Sarkadi igazgató pedig *Vanczák János* indítványának kiegészítéseken azt javasolja, hogy az Országos Pénztár *a dohánygyári munkásokra is kérje* biztosítási körének kiterjesztését.

Weltner igazg. tag javaslata folytán az Országos Pénztár a törvénymódosítás során a kerületi pénztárak illetményszabályzata ügyének végleges rendezését is kérni fogja, s az igazgatóság úgy az elnök javaslatait, valamint *Vanczák, Buchinger* és *Weltner* ig. tagok és *Sarkadi* igazgató javaslatait mindkét érdekelttség szavazataival egyhangúlag elfogadta.

1 Dr. *Mentsik Ferenci* az Állami Munkásbiztosítási Hivatal másodelnöke május ho 9-én hosszú testi szenvedések után *Fiúméban* elhunyt. A munkásbiztosítási intézmények hivatalos képviselői és a szabadkőművesség – melynek egyik főmestere volt – meghatottan adták meg a végső tisztességet a megboldogultnak temetésén.

Az elhunyt elnök már tul volt élete delén, amikor a hivatali kötelességteljesítés új, nagy feladatokat szabott számára és halálakor meg kell állapítani, hogy ha feladatát sokban nem tölthette be, ennek első okát a magyar munkásbiztosítás eljövő krónikása annak a feladatnak újszerűségében és nagyságában fogja megtalálni, amely nála keményebb és külső befolyásoktól függetlenebb egyéniség erejét is sokszor próbára tette volna. Amikor a munkásbiztosítás tényezői közül *Mentsik Ferenc* eltávozik, búcsúzóul hadd állapítsuk meg róla, hogy munkájának *a pártatlanság és a törvényesség* volt a vezető elve. *A száguldó élet igényeivel és követeléseivel Mentsik jóhíszeműen, a törvény betűinek öreként került szembe.*

Nyolcórás munkanap és egyeztető hivatalok Szentpéterváron. Az „Internationale Korrespondenz” közlése szerint a szentpétervári katonák és munkások tanácsa a normálmunkanapot addig is, „ míg e kérdés törvényes rendezést nyer, a gyárosok egyesületével egyetértőleg nyolc órában állapította meg. A munkások tehát Szentpétervárott naponta 8 órai, szombaton csupán 7 órai tényleges munkát fognak végezni, s az eddigi munkabérek a megállapodás értelmében nem csökkenthetők. Minden üzemben *munkásválasztmányt* kell létesíteni, amelynek tagjai általános, titkos és egyenlő választással választandók. A választmány feladata annak megállapítása, hogy mikor van szükség többletmunka végzésére és díjazás melletti munkaidő-meghosszabbításra. Feladata továbbá a választmánynak, hogy a

munkásoknak a gyárvezetőséggel és a hatóságokkal való érintkezését közvetítse és a munkások között támadó egyenetlenkedéseket elsimítsa. A munkásválasztmányon kívül létesítendő *egyeztető bizottság* is, amelynek tagjai a munkaadók és alkalmazottak képviselői közül választandók akkép, hogy a munkások képviselőit a munkásválasztmány delegálja. A bizottság összetétele paritásos és feladata az üzemben dolgozó munkások között keletkező zavarok békés elintézése. Ha erre az egyeztető bizottság nem képes, az ügy a központi egyeztető hivatal döntése elé kerül, amely a munkásoknak és munkáltatóknak, valamint a szentpétervári katonai és munkástanácsnak egyenlő számú tagjaiból alakul.

A középonti egyeztető hivatal a minimális munkabér kérdését is rendezte már és a *bérminimumot napi 12½ frankban* állapította meg.

A nyolcórás munkanapot április 21-én a munkabéreknél általános fölemelésével egyidejűen a finn vasutak műhelyei is bevezették és eljárásukat finnországnak több magánüzeme is követte.

Az orosz munkásság, mint ezek a példák is mutatják, a *jogkiterjesztés munkájában s a munkásvédelem fejlesztésében szünetet a háború alatt sem tűr már*. A jogtalanság Oroszországa – mint az újra megjelenő Moskauer Zeitung írja – rossz álomként oszlik szét.

A szociálpolitika leszerelése ellen. A *leipzig*i „Gesellschaft für Soziale Reform” vitaestéjén a német kereskedelmi alkalmazottak szövetsége képviselőjében Schneider Gusztáv igazgató rávilágított azon körök kiújuló aknamunkájára, akik a háború előtt „Németország jövője érdekében” a szociálpolitika leszerelését kívánták. Mikor a nagy világbirkózás megcáfolhatatlan tények egész hadseregével igazolta már a szociálpolitika nélkülözhetetlenségét, azok, akik a szociálpolitikai szűkkeblűség szószólói voltak háború előtt, felfogásuk és törekvéseik változatlanságának harci kiáltásával jelennek meg a porondon újra. A szociálpolitika ellenségeivel szemben a szociális reformok minden barátját idejekorán erőteljes és közös védekezésre kell tehát felszólítani, s amint a béke helyreáll, mindenképp arra kell majd törekedni, hogy a háború alatt hatályon kívül helyezett szociális védelem szolgálatában főnállóit rendelkezések ismét érvénybe lépjenek és a háború tanulságainak figyelembevételével kiterjesztessenek. A dolgozó osztályok minden rétegének újra csatarendbe kell állítania a régi követeléseket, figyelemmel kell lenni a háború teremtette állapotokra, követelni kell a hatásos anyaság- és gyermekvédelmet, a népbetegségek elleni erélyes küzdelmet és a lakásviszonyoknak gyökeres megváltoztatását.

Természetben nyújtják a táppénzmelést. A háborús drágaság különösen az élelmiszerek árainak nagy mértékben való

megdrágulása elsősorban a munkásosztályt sújtja. A bérek emelkedése a távolról sem tartott lépést az általános drágulással, úgy hogy az életnivó sehol sem éri el a háború előtti viszonyokat. Az áraktól eltekintve ez már a legtöbb élelmiszer nehéz beszerzése folytán sem történhetik meg. Nagyon súlyos kihatással vannak ezek az állapotok a dolgozó munkásosztályra, mert a megkívánt erőfeszítésekkel és hajsolt munkával nem áll arányban a táplálkozás mai mértéke, de sokkal súlyosabban érzik meg ezt a beteg munkások, a napi táppénz eddigi összege az éhenhalást megakadályozza ugyan, de ezzel a megfelelő táplálkozást és így a gyógyulást is. Németországban a pénztárak egyrészt a *segélyek felemelésével* igyekeztek ezen a helyzeten segíteni, különösen a *gyermekek száma szerint emelkedő pótlékokkal*. A pótlékos megoldásnál több eredményt ígér azonban az a mozgalom, amelyet egyes pénztárak azzal a céllal indítottak, hogy *a beteg munkások természetben nyújtott táplálékhoz jussanak*. A legtöbb pénztár képviselői még az ellen is állást foglaltak, hogy a természetben kiadandó beteg koszt a táppénz fele összege fejében adassék ki, mert a beteg munkásnak a pénz váltóerejének leromlása folytán egyéb szükségletei ellátására a táppénz teljes összegére nélkülözhetetlenül szüksége van. A pénztárak a hatóságok feladatává kívánják tenni a szükséges élelmicikkek rendelkezésre bocsátását, ahol hatósági közös konyhák vannak, mint Berlinben, úgy onnét történhetne az ételeknek elszállítása a pénztári betegekhez. Érthető érdeklődéssel várjuk a mozgalom fejlődését és eredményét.

A természetbeni járandóságok egyenértékének revíziója. Az 1907. évi XIX. t.-c. 11. §-a szerint, ha a biztosításra kötelezett alkalmazott fizetés vagy bér helyett egész vagy részben étellemezést kap, a betegség esetére való biztosítási kötelezettség s a fizetendő járulék nagyságának megállapítása, úgyszintén a balesetbiztosítás évi költségeinek felosztása és kirovása szempontjából a kártalanítások megállapítása tekintetében is a tényleg élvezett fizetéssel vagy bérrrel együtt az étellemezésnek a helyi árak szerint kiszámított pénzbeli egyenértéke veendő alapul. A fizetésen vagy béren felül, vagy az e helyett szerződésileg megállapított étellemezésnek és egyéb természetbeni járandóságoknak egyenértéke a kerületi munkásbiztosító pénztárak alapszabályaiban állapítandó meg. A törvény e rendelkezése alapján *a kerületi munkásbiztosító pénztárak alapszabályaiban megállapított étellemezési és egyéb természetben adott javadalmazások egyenértéke a háború kitörése óta egyre messzebb mögötte marad a tényleges értékeknek, illetve piaci áraknak s így a természetben kapott járandóságok alapszabályszerű egyenértékének megváltoztatása úgy a baleseti kártalanítás, mint a járadékkirovás szempontjából ma már halaszthatatlan szükségesség.*

Ez a *változtatás* csak az alapszabályok módosítása révén ér-

hető el, alapszabálymódosításokra azonban a törvény 122 §-a értelmében csak a közgyűlések illetékesek, amelyek pedig rendkívüli viszonyaink közepette most nem hívhatók össze. Ez a körülmény indította arra az Országos Pénztárt, hogy az ügynek közgyűlések nélkül, a helyi szervek önkormányzati szervei (igazgatóságok, elnökségek) révén való elintézésére kérje a lehetőség megadását s az Állami Munkásbiztosítási Hivatal az Országos Pénztár ezirányu határozatát az azzal a javaslatlan terjesztette a kereskedelemügyi kormány elé, hogy *a kivételes törvény alapján nyert felhatalmazása alapján, e sürgős megoldást igénylő kérdés rendezése érdekében* - háború, tartamára – az Állami Munkásbiztosítási Hivatal jóváhagyása mellett való intézkedésre *a helyiszervek igazgatóságának, illetve elnökségének illetékességét állapítsa meg.*

Recept-csalás. *Z-y kecskeméti* gyógyszerész április hóban teljesített pénztári szállításairól szóló receptek fölülvizsgálásakor az Országos Munkáspénztár retaxátorai azt a fölfedezést tették, hogy 48 vényen az eredetileg márciusi dátumok vannak áprilisiakra javítva. Minthogy a kecskeméti munkásbiztosító pénztár közbenjöttével megállapítást nyert, hogy a kiszolgáltatási keletet minden esetben a szerződéses gyógyszerértulajdonos maga javította azért, hogy e révén a márciusi receptek már ez áprilisban életbelépett új árszabály árai alapján nyerjenek kiegyenlítést.

Az O. M. B. P. elnöksége az ügyet tárgyalván, a kecskeméti munkásbiztosító pénztárt *a gyógyszerkiszolgáltatási jognak Z-y gyógyszerészerésztől való megvonására hívta fel és utasította, hogy a nevezett ellen, kinek ténykedése a büntetőtörvénykönyv 401. §-ába ütköző magánokirat hamisítás és az 1908: XXXVI. t.-c. 50. §-ába ütköző csalás bűncselekményeinek ismérveit tünteti fel, a bűnvádi feljelentést haladéktalanul tegye meg.* Az elnökség ezt a határozatát, melyet az Országos Pénztár igazgatósága a május havi ülésben már jóvá is hagyott, a következőkép okolja meg: Kétségtelen, hogy *Z-y* gyógyszerész a márciusi vényeket azért javította ki áprilisi keletűekre, mert áprilisban a gyógyszerárszabvány árai jelentősen emelkedtek. A vények ily meghamisításával, azokat arra akarta felhasználni, hogy velük a valódinál nagyobb követelésre való jogot bizonyítsanak s ezzel a fondorlattal az Országos Pénztárt tévedésben tartva, magának jogtalan anyagi hasznot, a kerületi munkásbiztosító pénztárnak, és az Országos Pénztárnak pedig vagyoni kárt okozzon. Miután nevezett gyógyszerésznek ez a ténykedése a rendelkező részben említett bűncselekmények tényálladáselemeit kimeríti, ő a gyógyszerészszállítási jogra érdemtelenné vált, azt tőle megvonni s a büntető feljelentés megtételét elhatározni kellett. A gyógyszerésznek az a mentsége, mely szerint ő azt hitte volna, hogy az Országos Pénztár a nagy áremelkedésre való tekintettel rekompenzálja őt a kerületi munkásbiztosító pénztárnak adott 30% engedményért, helyt nem álló. *Ha rekompenzációt*

igényel, azt kérnie kellett volna, ahelyett hogy bűncselekmény elkövetésével önmaga rekompenzálja magát.

A muníciógyárakban dolgozó nők fokozottabb védelme Franciaországban. A muníciógyárakba minden hadviselő országban a nők, leányok és asszonyok egyaránt bevonultak. Fiziológiai különbségek, neveltetési máscélúság folytán nem is tudhatnak annyit dolgozni, mint azok, akiknek helyét betöltik a muníciógyárakban, ahol a tőlük megkívánt munkateljesítmény több, mint a mennyit a normális időkben férfiktól kívántak meg a munkahelyeken. De rendkívüli időket élünk, az idők rendkívülsége rendkívüli erőfeszítésekre készíti az emberi szervezetet, s bár a most kevésre becsült szegény gépezetet nem is táplálják manapság az elhasznált anyagokkal arányban, még így is bírja. De mi lesz majd, ha ezeket a szegény asszonypáriákat azután a régi hivatásukba állítják vissza, ahol az lesz a kötelességük, hogy fokozottabb szeretettel és buzgalommal küldjenek új jövevényeket a megfogyatkozott emberiség soraiba, képesek lesznek-e erre lelkileg és testileg s milyen örökségével a mai időknek fognak az új porontyok világra jönni? Mind olyan kérdések, amelyekkel ma még nem igen érnek rá foglalkozni. Nálunk különösen nem. Másutt azonban, például Franciaországban történnek olyan intézkedések, amelyek arra engednek következtetni, hogy ottan most már eszmélni kezdenek és igyekeznek gátját vetni *a muníciógyárakba került nők kíméletlen kihasználásának és erőntúli dolgoztatásának.* A francia munkásügyi miniszter körrendeleteinek egész sora foglalkozik a női munka szabályozásával. Egyik rendelet *külön bizottságot állít fel* a muníciógyári nőmunkások munkaviszonyainak javítására. *Munkafelügyelőket* küld ki ez a bizottság, amely az egyes gyárakat *állandó ellenőrzés* alatt tartja s azonkívül különböző intézkedések megtételére szorítják a gyárak vezetését. Így külön *mosdóhelyiségeket, öltözőszobákat* kell elkülöníttetten csakis nők számára berendezni, azonkívül több helyütt *pihenőszobákat, étkezőket* és *szoptatószobákat* is állítottak fel. A fiatal munkásnők *éjjeli munkáját eltiltották s ez alól csak igen kivételes esetekben, a kiküldött gyárfelügyelő és a munkásszervezet meghallgatásával lehet eltérni.* Azoknál a nőknél, akiknek gyakori elmaradásuk vagy testalkatuk gyengeségre enged következtetést, szintén eltilthatja a gyárfelügyelő az éjjeli munkát. Kötelességük a felügyelőknek arról is gondoskodni, hogy a *munkaidő megfelelő pihenőidővel megszakíttassék*, amint azt a tényleges egészségügyi követelmények megkívánják. Áll ez a szükséges szabadságidőre, de napközben is, amikor is külön pihenőhelyiségeket kell a nők rendelkezésére bocsájtani olyan felszerelésekkel, hogy ottan ételeiket is felmelegíthessék és elfogyaszthassák.

Mindez igazán nem sok, de mindenesetre több, mint ahol még ennyi se történik . . .

Utazás egy nyugdíjigény körül. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár orvosainak segély- és nyugdíjpótlóalapja egy átíratában óvást emelt az O. M. B. P. elnökségének ama állítólagos határozata ellen, mellyel kimondotta, hogy néhai dr. Balogh Pál esetében a nyugdíjigény nem volt megállapítható.

Az elnökség múltévi május hó 6-án tartott ülésében foglalkozott ezzel a nyugdíjüggyel. Megállapította akkor a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztártól nyert adatok alapján, hogy az elhunyt férje az 1911. évi február 6-án lépett a pénztár szolgálatába, mint napediás, tehát ideiglenes alkalmazásban, napi 10 kor. díjazással. Megállapította továbbá azt is, hogy az elhalálozás 1916. január 11-én történt. Ezek szerint – még ha el akart volna is tekinteni az elnökség attól, hogy csak a végleges minőségben való alkalmazás számítható be – kénytelen volt megállapítani, hogy elhunyt férjénél az ötévi pénztári szolgálat még így se teljes, mert abból 26 napi szolgálati idő hiányzik. Már pedig dr. Balogh Pál végleges minőségben nem 1911. február 6-tól, hanem csak 1911. április 16-tól kezdve teljesített szolgálatot, évi 2400 korona illetménnyel, és nyugdíjjarulékot is csak 1912. október 1-től fizetett. Nyugdíjintézeti tagsága az előirt öt év helyett csak három és egy-negyed évet tett ki. Az 1911. április 16-tól 1916. január 31-ig esedékes 900 koronából pedig az elhunyt orvos csak 658 koronát rőtt le. Mindezek alapján az Országos Pénztár elnöksége – amely a fenti okokból, felelőssége tudatában, ragaszkodni kénytelen az alapszabályok rendelkezéseihez – ez ügyben *az alapszabályok kifejezett rendelkezései folytán kénytelen lett volna elutasító határozatot hozni. Mégis* – egyrészt mivel úgy látszott, hogy az előirt szolgálati időből igen kevés hiányzott, másrészt miután a tényállást sem látta még kellően tisztázottnak – *Hahn Dezső dr. főorvos javaslatára is szükségesnek látta az elnökség az ügynek a napirendről való levételét, azzal, hogy az ügy elintézését az autonóm nyugdíjválasztmánynak tartja fenn, amelyben az orvosok autonóm képviselőtének – ha a méltányosság gyakorlására szükség lesz – esetleg módjában áll majd a szabályoktól eltérnie.*

Az elnökség egyben felkérte az orvos özvegyét, hogy amennyiben elhunyt férje a fent megjelölt szolgálati időt megelőzőleg is teljesített már pénztári szolgálatot, avagy ha nyugdíjigényének megalapozására egyéb körülményt tud felhozni, azt közölje és igazolja, hogy a nyugdíjválasztmány annak idején majd minden méltánylást igénylő szempont figyelembevételével dönthesse.

A hatósági munkaközvetítés tárgyában kibocsátott 92.815. IV. 1915. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet tárgyalta április hó 17-én az O. M. B. P. elnöksége. A szóbanforgó miniszteri rendelet 25. §-a szerint az ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítés teendőit ellátó hatósági munkaközvetítők a munkásbiztosító intézményekkel állandó érintkezést és kapcsolatot tar-

ranak fenn, az érintkezésnek és kapcsolatnak módozatait pedig az Állami Munkaközvetítő Hivatal állapítja meg. Elhatározta az elnökség, hogy az állami munkaközvetítő hivatalt a rendelet tervezetének az Országos Pénztárral idejekorán való megismertetésére kéri fel.

Andor Endre dr. miniszteri tanácsos, a Hivatal igazgatója április hó 30-ikán meglehangú átirattal válaszolt az Országos Munkásbetegs. és Balesetbiztosító Pénztár megkeresésére, melyben kijelenti, hogy a kiadandó rendelkezés tervezetére vonatkozóan az O. M. B. P. elnökségének véleményét meg fogja hallgatni. Az állami munkaközvetítő hivatal elnöke munkájához az Országos Pénztár támogatását is kérte átiratában, melyet válaszlevelében az O. M. B. P. a legnagyobb készséggel meg is ajánlott.

A szülésznők megfelelő díjazása a helyes anya- és csecsemővédelem egyik alapföltétele, mert csak attól a szülésznőtől várható, hogy a köteles gondosságon túlmenően az anyát a csecsemőgondozás teendőire is kioktathassa, akinek anyagi igényeit is lehetőleg kielégíti a pénztár. Az Országos Pénztár egy bábadíjazás-emelést jóváhagyó, május havi igazgatósági határozatának a megokolásából emeltük ki ezt a megállapodást, amely mellett egy háború milliós emberveszteségei után, egy percre megállani csakugyan érdemes.

A Zsófia Országos Gyermekszanatórium-Egyesületnek

a kereskedelemügyi miniszter három évre évi 10.000 K államsegélyt engedélyezett oly kikötéssel, hogy e segély fejében az egyesület létesülő szanatóriumában három éven át, évenként legalább tíz, ápolásra szoruló iparostanoncot is a m. kir. Állami Munkásbiztosító Hivatal kijelölése alapján, díjtalanul gyógykezeltetni tartozik.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal ehhez képest felhívta az Orsz. Pénztárt, hogy az 1916. és 1917. évre jelöljön ki összesen 20 iparostanoncot. A leirat folytán az O. M. B. P. a gyermekszanatórium-egyesülettel érintkezésbe lépett, amelynek igazgatója közölte, hogy miután egy-egy iparostanonc gyógyítási idejének tartama nincs megszabva s így az 20 héten túli időre, akár egy évre is terjedhet: *az Országos Pénztár a Gyermekszanatórium-Egyesülettel megállapodhatik abban is, hogy - amennyiben a gyógyítás végett odautalt tanonccok nem egy teljes éven át kezeltetnek ott - a 10-10 tanoncnál a fentieknek megfelelően több ápolandót utalhat be a szanatóriumba. Közölte a nevezett szanatórium-egyesület azt is, hogy a fertőző, súlyos, nem javuló, illetve a gyógyulásra kilátást nem nyújtó betegek kivételével a létesülő gyógyintézetbe beutalhatók lesznek az angolkóros, görvélykóros, vérszegény, kezdődő tüdőcsúcshurutban szenvedő iparostanonccok is, ha azok nem súlyos betegek. A kijelölés előtt az O. M. B. P. a kerületi pénztárakat körirattal keresi meg az*

igények bejelentése végett azzal, hogy elsősorban azokra az ápolást igénylő tanoncokra kell figyelemmel lenni, akik hadiárvák.

A Tüdőbeteg Gondozó Intézet a tuberkulózis elleni küzdelemnek egyre értékesebb munkásává válik. Április hónapban 205 új és 1358 régi, összesen 1563 beteg jelentkezett az intézet kistemplom-utcai dispensairejében, akik közül fertőző tuberkulózist 30 betegen állapítottak meg. A többi kezdődő nem fertőző tüdőbajos volt. Lakásvizsgálatot 747-szer végeztek. Az intézet segélyképen a betegek között ingyen gyógyszert, továbbá 90 betegnek 360 kgr. lisztet, 2000 kgr. burgonyát, 540 kgr. kenyeret, 160 kgr. darát és 1440 drb tojást osztott ki a hó folyamán. Fertőző környezetéből is több gyermeket helyezett el az intézet, mely ezirányú munkájának a fokozásával sok zsenge életet menthet meg az elpusztulástól.

Felelős szerkesztő-kiadó: Kadosa Marcel dr.

Helyettes szerkesztő: Zádor Pál

Elek Lipót könyvnyomdája Budapest, VII., Rózsa-utca 33.